

Творчість Григорія Сковороди і антична традиція.¹

Підготував: Мирослав Трофимук-старший

Серед літературної спадщини Григорія Сковороди збереглося чимало латиномовних творів: це і самостійні вірші, листи, послання і численні переклади-переробки творів і сюжетів античних авторів. Найчастішим джерелом наслідування для Сковороди є творчість Горація; також твори Ціцерона, Плутарха, Овідія, Вергілія, Теренція, з грецьких авторів – Пітагора, Платона, Сократа, Плавта. Часто звертався до творчості новоевропейських авторів: Антуана Муре, Сідронія Гозія та ін.

За жанром новолатинські твори Григорія Сковороди – це переважно епіграми, оди і послання різного обсягу: два твори під назвою „*Epigramma*”, „*In natalem Bilogrodensis episcopi*” („На день народження білгородського єпископа”), „*In natalem Basili Tomarae*” („На день народження Василя Томари”), ціла низка віршованих послань до Михайла Ковалинського „*Carissime Michael!*” („Найдорожчий Михайле!”), „*Gregorius Sabbin: Salve, carissime philomuse Michael!*” („Григорій Савич: здрастуй, Михайле, найдорожчий любителю муз!”), „*Carissime Michael, salve, caritas Christiana!*” („Здрастуй, мій найдорожчий христоробче, найулюбленіший Михайле!”), „*Michael dilectissime!*” („Найдорожчий друже Михайле!”), „*Vale, mi dilectissime!*” („Будь здоров, мій найдорожчий”), „*Mi Michael, macte virtute!*” („Мій Михайле, хвала тобі за добродієність!”), а також твори біблійної тематики „*Carmen in imaginem beatissimae virginis*” („Пісня на зображення найблаженнішої Діви”), „*Quid est virtus?*” („Що таке добродієність?”). Деякі з творів мають грецькі назви („*Καθ' ἐμὴν γράψαι*” („Згідно з писанням”), „*Ἐπὶ τῆν Πενθκοστὴν*” („На П'ятидесятницю”), один – латинізовану грецьку: „*Ainesis penias*” („Похвала бідності”); деякі поєднують у титулах латинські й грецькі вирази „*Carissime adolescens mi Michael, e' gr'Atte*” („Найдорожчий мій юначе Михайле, будь щасливий!”), а твори „Григорій Савич зичить своєму Михайлові радуватися в Господі”, „О, ви, нещасні!”, „В місяця пору лиху, під зловіщою зіркою”, – поєднують у тексті латинські та грецькі рядки; уже згаданий вірш „Найдорожчий мій юначе Михайле, будь щасливий!” побудований на чергуванні латиномовних та грекомовних дистихів.

Греко-латинські макаронічні тексти – один із улюблених прийомів художньо-філологічного письма Сковороди; це стосується усіх жанрів, які він використовує – і віршованих і прозових.

Сковорода здебільшого послуговується традицією *imitatio* – наслідування античних авторів: для розкриття власних тем він творить парафрази сюжетів античних авторів. Наприклад, вірш із листа до Ковалинського „*Salve, divinarum musarum alumne! Michael carissime!*” є парафразою епода „На Альфія” Горація (II, 2).

Горацій у своєму творі вимальовує ідилічну картину спокійного і врівноваженого сільського життя, протиставляючи його суєті лихварства –

¹ Із монографії Мирослав Трофимук. Латинськомовна література України (XV-XIX ст.): жанри, мотиви, ідеї. – Львів, 2014. – 380 с.

negotiis. Це один із найвідоміших еподів римського поета; перший його рядок „Beatus ille, qui procul negotiis” став крилатою фразою. Сковорода, загалом зберігаючи метричну схему першовзору, опрацьовує тему відсторонення від пристрастей світу й самовдосконалення. Він свідомо починає свій твір майже тими ж словами, що й Горацій, трохи міняючи акценти: якщо у Горація перший рядок звучить дослівно „Щасливий, хто здаля від справ...”, то у Сковороди читаємо „щасливий, хто уникає справ”; другий рядок у Горація – „як давнє плем’я смертних”, у Сковороди – „як давнє плем’я християн”. Неначе незначна зміна тексту, проте вона наочно демонструє суть ренесансного *imitatio*, як його розуміли автори київських курсів поезики, закликаючи українських авторів не просто писати, наслідуючи античні взірці, а творити нову суть, виходячи із особливостей розвитку української культури. Сковорода відкликається фактично не до античних філософських коренів, а до ранньохристиянських. Обох авторів єднає декларування свого права на особливий „внутрішній світ”, „мікросвіт”: епод Горація обстоює право на творчість (давні римляни вважали „otium” – „бездіяльність” (сюди антична традиція зараховувала й заняття літературою, мистецтвом) – меншевартісним у порівнянні з „negotium” (досл. „заняття чимось, конкретною справою” – військова, політична, господарська діяльність); віршована мініатюра Сковороди відстоює право на плекання власного етосу. Свій епод Горацій закінчує іронічним зауваженням: „Лихвар завзятий Альфій, так розмріявшись,/ Вже бачить на селі себе./ Та в іди² лихву взявши, хоче все-таки/ в календи гроші в хід пустити...” Вірш Сковороди завершується: „У спокої проводить він приємно час/ у згоді із блаженними...” Отож, вірші двох авторів демонструють цілком різновекторні ідеї. Так – через дискурс світоглядних декларацій – відбувається діалог культур, традицій та епох.

Цікавою ознакою письма Сковороди є одночасне використання в одному творі кількох мов, або ж паралельний виклад одної і тої ж теми двома мовами: українською та латинською. Така практика цілком відповідає тогочасній українській традиції.

У різних пропорціях і з різною долею важливості для різних прошарків української людності у культурному обігу активно функціонували християнські ідеї із супутнім комплексом літературних і богословських писань, народні обряди і вірування, базовані на річному рільничому циклові зі специфічним мітологічно-поетичним комплексом обрядової творчості та пласт ренесансно-барокової літератури шкільного походження. Ці основні пласти мали свої відмінні мовні і стильові стихії: для християнської літератури властива була церковно-слов’янська мова (більш або менш „попсована“ впливом народнорозмовної стихії) й притчевий спосіб формулювання текстів із активним використанням алюзій зі Святого Письма; для народнописанного циклу – українська „народнорозмовна” („проста”) мова і специфічна мітологічна образність, а для ренесансної барокової літератури – зазвичай латинська мова й використання топосів, алюзій, цитат чи криптоцитат із творів античних авторів. Крім того, у різних стильових галузях у кінці XVII ст.

² Иди – термін з римського календаря, який означає 13-тий або 15-тий день місяця; календи – перший день місяця.

функціонує ще польська – державна мова Речі Посполитої. Використання відповідної мови або ж сукупності мов – макаронічний слововжиток, чи, точніше фразовжиток, – був детермінований темою, як тоді казали – „предметом“ – оповіді.

Ясна річ, що таке доволі регламентоване використання певної мовної норми залежно від теми-предмету викладу зумовлювало власне макаронічний фразовжиток; якщо, скажімо, автор мав намір виразити якусь ідею, що для текстової чи усної реалізації потребувала поєднання понять із сфер названих пластів синкретичної свідомості українців XVII ст., яку М.Грушевський характеризує як „народне християнство“, або якщо автор хотів синтезувати взаємодоповнюючі компоненти європейської традиції: досвід християнської доктрини і її античних коренів.

Переважаання макаронічного фразовжитку можна б ствердити саме для епістолярного жанру, бо приватний лист охоплює у динамічному, часто непослідовному викладі широке коло ідей і тем; мовно-стильовий реєстр листів визначається й походженням/національною належністю адресата. Цей явище присутнє в епістолярній спадщині усіх авторів протягом трьох століть – від шістнадцятого по кінець вісімнадцятого; дуже виразно він домінує упродовж XVII–XVIII ст.

Таким чином, загалом у літературному процесі синхронно існували кілька стильових галузей; літературні твори могли бути одномовними – якщо автор не виходив за межі певного поняттєвого пласта, або полімовними, коли автор переходить від одного історико-культурного поняттєвого пласта до іншого у зв'язку з викладом іншої теми в межах одного твору, або макаронічними, якщо автору залежало на синхронному відтворенні й сугестії реципієнтові складного комплексу ідей, запозичених із різних культурно-історичних епох.

Треба наголосити, що перекладу у сучасному розумінні на той час ще не існувало: шкільні (а нема сумніву, що перекладацька діяльність з її філологічною специфікою є виключно „шкільною“ і що перекладацтво є наслідком „дисципліни“, „школення“) вправи з „перекладу“, як впливає із рекомендацій тогочасних підручників, були радше переспівами у нашому розумінні, „перестилізацією“ певних тем.

Серед матеріалів „*Excerpta philologica*” знаходимо розмисли філософа стосовно перекладу з одної мови на іншу, причому Сковорода говорить саме про художній переклад. „Якщо окремі латинські слова ти висловиш тими ж німецькими, вийде нісенітниця. Бо про одне і те саме латинянин говорить по-своєму, а німець інакше”³. І хоча тут мова іде про переклад з латинської на німецьку мову, дальший текст відтворює досвід філософа. „Отож, якщо перекладаємо щось з латинської мови, завжди треба мати на увазі мовну практику і особливості вислову [власної] мови, а не зважаймо на те, що саме означають або позначають латинські слова і вирази”⁴.

Проте сам Сковорода дотримується цього правила лише у процесі перекладу прозових текстів. Коли ж ідеться про віршовані твори – а саме таких у спадщині Григорія Сковороди більшість – то переважно це переспіви-

³ Григорій Сковорода. Твори: в двох томах. – Т. II. – К., 1961. – С. 465; подаємо у власному перекладі.

⁴ Там само.

перетлумачення. Сковорода сам на цьому наголошує. У латиномовній примітці до твору „Ода” (єзуїта Сідронія Гозія) він стверджує: „Nos odam non transtuli, sed sum interpretatus. Translator verbum verbi tanquam dentem pro dente, reponit, at interpres veluti gratiosa nutrix, commansum cibum et elicium sententiae succum in os inserit alumno suo”. – „Я не переклав цю оду, а витлумачив. Перекладач ставить слово замість слова, як зуб замість зуба, а тлумач, як ніжна годувальниця, кладе в рот своєму годованцю розжований хліб і сік мудрості”⁵.

Один із найвідоміших творів Григорія Сковороди – Піснь 24-а „Саду божественних пісень”, яка є „перетолкуванням”, як він зазначає, оди „римського пророка Горація” (II, 16 – „До Помпея Гросфа”). В цьому випадку український автор відмовився від сапфічної строфи – розміру оригіналу, застосувавши силабічний п’ятнадцятискладник з парним римуванням; причому Сковорода зберігає кількість структурних частин оди: десяти сапфічним строфам відповідає 10 силабічних двовіршів.

Як і в попередньому випадку із еподом II, 2, в оді Горація знову маємо одне із ключових понять його (і давньоримської загалом) філософії – *otium*, щоправда, тепер ідеться про спокій, мир; як зауважує Сковорода: „Содержит же благое наставление к спокойной жизни”. Очевидно, що римське поняття „*otium*” з його багатством семантичних відтінків і множинністю філософських конотацій (які детерміновані опозицією понять „*otium*” та „*negotium*”: з одного боку – „спокій, мир, час для розумової діяльності, філософствування”, з іншого – „заняття чимось конкретним, обов’язки, праця, ділові інтереси”, врешті „військова і політична діяльність”), – особливо цікавили Сковороду. У літературній спадщині Горація ця опозиція – одна із ключових тем; не дивно, що саме його творчість стала одним із факторів інспірації українського філософа.

⁵ Григорій Сковорода. Твори: в двох томах. – Т. II. – С. 157 – 158.

HRYHORIY SKOVORODA (Hryhoriy Savvych)

Way of life

Підготувала: ст. викл. Бурковська З.Є.

Skovoroda (Hryhoriy Savvych, 1722-1794) - Ukrainian philosopher, son of a simple Cossack; studied at the Kyiv Theological Academy, and then was sent to St. Petersburg to the court choir; in 1744 he was dismissed from the position of singer as a court instructor and returned to Kiev to continue his studies at the academy, but, having no inclination to the spiritual title, pretended to be insane, as a result of which he was expelled from college. Skovoroda decided to go abroad, where he went as a priest during the time of General Vyshnevsky.

Wandering on foot through Hungary, Austria, and probably Poland, Germany, and Italy, Skovoroda became acquainted with scholars and acquired new knowledge: for example, he studied Latin, Greek, German, and Hebrew. Returning to Russia, Skovoroda took the place of a poetry teacher in Pereyaslavl and wrote a "Guide to Poetry" for the school; when the bishop of Pereyaslav demanded that Skovoroda teach the subject as in the old days, Skovoroda did not agree, as a result of which he was released.

In 1759, Skovoroda was invited to become a poetry teacher at the Kharkiv Collegium, but Skovoroda, who was appointed to teach the rules of decency, was sentenced to dismissal (in 1766) due to some thoughts expressed in an introductory lecture and interpreted in a false sense.

After that, Skovoroda spent most of his life on constant journeys on foot through Sloboda Ukraine, stopping on the way in peasant houses and refusing the positions and occupations offered to him, and devoting his time to teaching people morals both in word and in life. The compilation of Skovoroda's philosophical works, which, however, were not published during his lifetime, also belongs to the same period. As for the significance of Skovoroda's philosophical teachings, some consider Skovoroda a mystic and Mason, a follower of the Martinists, others call Skovoroda a rationalist. The reason for this discrepancy is that Skovoroda's works were not collected until recently and only a few of his treatises were published.

Only with the appearance of a collection of works by Skovoroda, published by Professor Bagalei (in 1894), it became possible to begin their study.

HRYHORIY SKOVORODA

Підготувала: студ. Джала Лілія

Hryhoriy Savvych Skovoroda (1722-1794) is one of the brightest and most mysterious figures of Ukrainian culture at the time of its transition from ancient thoughts and artistic models to new themes and forms. At the crossroads of two epochs in Ukrainian literature - Baroque and Romanticism - Skovoroda realized himself as a profound poet, translator, teacher, theologian. His multifaceted work is marked by roots in Ukrainian culture, as well as a strong connection with the intellectual tradition of another country.

Appreciating the significance of Hryhoriy Skovoroda for the Ukrainian cultural tradition, researchers often resort to descriptions such as "giant figure" (M. Plevako),

"great son" of his land (M. Sumtsov), "the most interesting figure in the history of the Ukrainian spirit" (D. Chizhevsky). etc. His personality is often seen as a certain "archetype" of our nation, which embodied its characteristics (M. Shlemkevych, I. Mirchuk, Y. Boyko-Blokhin, O. Kulchytsky, V. Yaniv), and creativity - as "the highest of" the phenomenon of the old Ukrainian school and tradition "(M. Sumtsov), which formed the worldview of the thinker, the style of his entertainment and artistic features of the works.

Both Skovoroda's poetry and prose differ in genre diversity. Thus, the first includes ode, spiritual songs, psalms, panegyrics, poetic fables, plots, elegies, epistles, epigrams, etc., while the second is represented by dialogues, treatises, parables, fables, sermons, combining ancient and domestic genre parades. Despite the variety of forms, Skovorodin's original writings are largely united by similar ideological principles, say, the science of self-knowledge, the concept of "three worlds" and "two natures", the doctrine of kinship, happiness, biblical hermeneutics. Skovorodynov's works, primarily poetic, synthesize Ukrainian folk and scholastic traditions. Of course, they differ both in their ideological content and in their artistic perfection, but nevertheless, they appear as an extraordinary phenomenon in Ukrainian baroque literature.

The role that Hryhoriy Skovoroda played in the history of our spirituality is indicated by his contribution to the development of philosophical thought and fine writing in Ukraine. According to some scholars, Skovoroda, on the one hand, developed a philosophy that was not a "transformation, paraphrase" of any other thought than Ukrainian, and on the other - enriched Ukrainian literature with new images, themes, genre forms, etc. Hryhoriy Skovoroda He lived and worked at the turn of two epochs defining the national culture - the times of Baroque and Romanticism, and therefore, he is often considered a representative of one or another era. In view of this, D. Chizhevsky assigns Skovoroda a central place in the history of the Ukrainian intellectual tradition. A similar view was also expressed by Yu. Boyko-Blokhin. In his opinion, in the "spiritual chain", which determines the "continuation of Ukrainian spiritual development in the centuries", the person and work of G. Skovoroda appears as an intermediate link between the life and creative activity of I. Vyshensky and T. Shevchenko. largely determines the reception of Ukrainian literature in general, and without a deep acquaintance with those writings should not strive for a full understanding of the cultural achievements of our people.

The personality of Hryhoriy Skovoroda has long attracted the attention of scientists, and his creative work from the beginning of his studies to this day appears as an "instrument of different ideas and views" (Z. Genyk-Berezovska), causing a lot of controversy: it is enough to remember at least thorough frying , M. Sumtsov, O. Yefimenko, F. Zelenogorsky, F. Kudrynsky, A. Lebedev, P. Zhitetsky, as well as classical studies by V. Ern (1912), D. Bagaliy (1926), D. Olyanchin (1928), D. Chizhevsky (1929, 1934) and others. The noticeable growth of interest in Skovoroda's personality and work in Ukraine and abroad testifies to the significance of this extraordinary figure in the history of Ukrainian culture in general and literature in particular.

Today in Ukraine and abroad there are a large number of frying pan works, but the historiographical issues of Skovorodiana remain largely unclear. Currently, not much attention is paid to them. The appearance of studies that would consider the development of science in the twentieth century will make it possible to recreate the picture of research on Skovoroda, to highlight their main directions and to find "white spots". Explorations of this kind will contribute to a deeper understanding of the original "portrait" of the Ukrainian philosopher and writer created by scientists over the last century, and will identify new ways and approaches to the leading problems of frying.

The outstanding Ukrainian philosopher Hryhoriy Skovoroda, who was one of the most extraordinary men our land has ever given birth to, knew the true value of life. He knew how difficult it is to distinguish a truly lasting thing from one that rings, glitters, but is very quickly reduced to ashes. He used to say, "False gilding shines brighter than gold itself," for he was all too well aware of the complicated and involved relationship between form and content, the exterior and the essence. And when it is time to complete the journey of life, everything falls into place and shows its true colors.

"It is time to complete the journey." Skovoroda pronounced these words on the last stretch of his earthly life's journey, in the bleak days of October 1794 in the village of Ivanivka (now Skovorodynivka) near Kharkiv. On the one hand, Skovoroda's final months and weeks are practically common knowledge. Who does not know the famous inscription that the philosopher asked to be engraved on his headstone: "The world tried to catch me but did not succeed"? Still, his story is so full of wisdom, courage, and instructive simplicity that it would be useful to recall it.

HRYHORIY SKOVORODA AND HIS ACTIVITY

Author: Dmyterko M., the student of marketing

Hryhoriy Skovoroda came from Cossacks family. He was born on December 3, 1722 in Chornuky and in autumn of 1734 Skovoroda had already began to study at the Kyiv-Mohylanska Academy – he was really talented and capable student. At the age of 20 he went to St. Petersburg, where he became famous in a musical field. When he returned, he went on a 3-year trip around the world. Then he worked at the Pereyaslav Collegium as a home teacher. After that he worked as a professor in Pereyaslav. During 1769 - 1774 Skovoroda wrote a collection of prose fables "Fables of Kharkov", "Know the man", "Poor Lark", as well as works: "Conversation of five travelers about true happiness in life" ("Friendly Conversation about the psychic world"), "Ring", "Conversation, called the alphabet, or the primer of the world."

In 1785, Skovoroda combined 30 poems written at different times into the collection "Garden of Divine Songs". He is the author of many aphorisms, such as: "Of all the losses, the loss of time is the heaviest."

The poet died on November 9, 1794 in the village of Pan-Ivanivka, Zolochiv district, Kharkiv region. On his tombstone we can read: The world was catching me, but did not catch ".

All that time the world was catching Skovoroda. He was offered both high secular positions and a spiritual career. However, he remained true to his principles, defended his personal will and individuality, not succumbing to the temptations of the world.

Hryhoriy Skovoroda left behind many works, poems, and fables, which are an expensive heritage for Ukrainian national and the world culture. It is really significant, meaningful and suitable for people of all ages and times.

Hryhoriy Skovoroda, amoureux de la sagesse

Andrii Lachtchivskyi, *étudiant en 1ère année,*
Faculté de médecine vétérinaire

La philosophie – du grec ancien «φιλοσοφία», signifiant littéralement «amour du savoir» et communément « amour de la sagesse », ou la sagesse est une discipline qui étudie les caractéristiques essentielles les plus générales et les principes fondamentaux de la réalité et de la cognition, l'existence humaine, les relations homme-monde, les caractéristiques essentielles les plus générales de l'attitude humaine envers la nature, la société et la vie spirituelle dans toutes ses manifestations

fondamentales. En outre, la philosophie est comprise comme une forme de pensée humaine, une forme théorique de vision du monde.

La tâche principale de la philosophie est d'établir les premières vérités fondamentales qui servent de base ou de principes à d'autres vérités. La philosophie établit ses vérités par la recherche et la preuve. C'est-à-dire que la philosophie cherche par des moyens rationnels à créer une image très généralisée du monde et de la place de l'homme dans celui-ci, en explorant l'attitude cognitive, de valeur, socio-politique, morale et esthétique de l'homme envers le monde.

Hryhorij (Crégoire) Skovoroda – est le philosophe et moraliste, écrivain et poète ukrainien le plus important du Siècle des Lumières. Dans ses dialogues et traités philosophiques, les questions bibliques sont étroitement liées aux idées du platonisme et du stoïcisme. Il croyait que le monde se compose de trois mondes : le macrocosme, le microcosme et le symbolique (Dieu). Dans chaque monde, il y a à la fois matière (temporaire) et éternelle (Dieu). Pour atteindre le bonheur personnel, le penseur a conseillé: n'étudis pas ce pour quoi tu n'es pas né, ne fais pas de travail que tu n'aimes pas, etc. C'est le principe de « non-parenté » de Skovoroda. Par conséquent, le philosophe a vu le sens de l'existence humaine dans la connaissance de soi, à travers laquelle l'homme pouvait déterminer sa « parenté ».

L'importance de l'héritage philosophique de Skovoroda est qu'on peut s'y fier en nos temps difficiles, lorsqu'une personne se met en danger par les résultats de son propre travail, lorsque le nombre de temples construits augmente, mais le nombre des crimes augmente aussi, lorsque le travail humain perd tout attrait et la vie devient sans but (au moins qu'elle ne soit associée à l'accumulation du capital) et sans protection.

Dans la littérature ukrainienne, Skovoroda a soulevé la question de la philosophie, l'un des premiers il commence à découvrir les problèmes de la philosophie en littérature.

H. S. Skovoroda, ein großer Denker des XVIII. Jahrhunderts

Vorbereitet von Ruslan Zveriuk

Hryhorij Skovoroda ist ohne Zweifel eine der markantesten Gestalten der ukrainischen Kultur des XVIII. Jahrhunderts. Er ist bekannt als ein hervorragender Philosoph, Pädagoge und Dichter. In seiner Persönlichkeit widerspiegeln sich die Charakterzüge der ganzen Nation in verklärter und idealisierter Form. Man nannte ihn den wandernden ukrainischen Volksphilosophen. In diesem kleinen Artikel sind ein paar interessante und informative Auszüge mit Grundrissen Skovorodas Weltanschauungen aus einigen hochwertigen Arbeiten von bekannten Gelehrten gesammelt.

D.I. Bahalij, ein ukrainischer Historiker, Philosoph, Mitglied der Akademie der Wissenschaften der Ukraine:

Der Denker hat seiner Lebensanschauung die Selbstvertiefung und das Finden einer Einheit mit Gott, mit der Natur und mit den übrigen Menschen in der Tiefe seiner Seele zugrunde gelegt. Nicht in der äußeren empirischen Erfahrung, nicht in den irdischen Sorgen und Angelegenheiten sah Skovoroda den Weg zur Wahrheit und zum Guten, sondern in der Selbsterkenntnis, in der geistigen Betrachtung und im Nichthandeln.

Skovoroda konnte mit vollem Recht sagen: „Die Welt hat nach mir gejagt, mich aber nicht eingefangen.“

Skovoroda war auch Rationalist, er verhielt sich kritisch zur Bibel und wollte sie symbolisch aufgefasst wissen. Im Gegensatz zur äußerlichen materiellen Zivilisation stellte er die innere geistige Kultur in den Vordergrund und hielt für das Grundübel der Menschheit die Jagt nach Sachen und vergänglichen Gütern, anstatt nach seelischer Befriedigung und Ruhe. Das Liebste Gebet Skovorodas war: „Ich danke dir Herrgott dafür, dass du das Schwere nicht notwendig und das Notwendige nicht schwer gemacht hast. Anstelle der Schaffung von materiellen Werten riet Skovoroda den allesdurchdringenden und allesformenden weisen Anfang anzustreben, den er Gott nennt und den wir in der Tiefe unserer eigenen Seele finden. Die große Makrokosmos-Welt – das Weltall, die kleine Mikrokosmos-Welt – der Mensch, und die symbolische Welt – die Bibel – alle sind sie von diesem Anfang durchdrungen, so lehrte Skovoroda.

Jedoch ihn beschäftigten nicht soviel diese metaphysischen wie gerade die sittlichen Fragen. Seine Ethik gründete er auf die Idee des Glückes, welches er in seelischer Ruhe und in einem Leben in Gemeinschaft mit der Natur erblickte.

Skovoroda hat die Lehre geschaffen, in der sich die Weltanschauung des ukrainischen Volkes mit ihrer Poesie der Naturalwirtschaft widerspiegelt.

D. Tschyzhevskij, ein Slawist, Philosoph und Kulturwissenschaftler:

Zwei Symbole sind ja in der mystisch-philosophischen Sprache Skovorodas zentral: der Kreis, das Rad, die kreisende Bewegung und der Same, das Korn.

Der Kreis, das Rad ist für ihn zunächst ein Symbol der Ewigkeit. Denn im Kreise sind Anfang und Ende gemeinsam. „Anfang mit Ende zusammen ist dasselbe, wie Gott oder die Ewigkeit“... Das göttliche Sein ist „wie im Ringe – das Erste und das Letzte ist dasselbe, und wo der Anfang, da ist auch das Ende“.

Auch das ganze Leben ist in gewissem Sinne ein Kreisen, das Leben der Seele und der Natur. Als das Leben einer Pflanze kann dieses Kreisen versinnbildlicht werden. „Wenn auf dem Felde das alte Korn verfault, kommt aus ihm das neue Leben hervor und das Verfaulen des Alten ist die Geburt des Neuen, damit dort, wo der Niedergang ist, auch die Erneuerung da wäre“.

Gott ist der Grund, das Wesen des Seins der Welt, die in ihrer Existenz unselbständig ist, nur Gewand Gottes ist.

Felix Haase, ein deutscher Theologe, Kirchenhistoriker und Universitätsdekan in Breslau:

Aus dem Prinzip der Eignung erklärt Skovoroda auch die Entstehung der Freundschaft; diese besteht in der „Einheit des Gedanken“, der Gemeinschaft der Ideale. Die Freundschaft ist die Grundlage, das Band und die Krone der Gesellschaft. Wo Freundschaft ist, dort ist Friede und Einheit. Das Streben nach Freundschaft ist

dem Menschen angeboren, aber wahre Freundschaft kann nur unter den Menschen bestehen, welche die passenden Naturanlagen haben... nur durch die Übereinstimmung der Herzen und Seelen kann man sie (Freundschaft) erreichen, weil zwischen einem guten und einem schlechten Menschen Freundschaft unmöglich ist.

Das Hauptziel der Lebensweisheit und Lebenskunst fasst Skovoroda mit den Worten zusammen: Leben nach der Natur, Hingabe an den Willen Gottes. Beide Ausdrücke bezeichnen ein und dasselbe: Leben nach der Natur heißt leben in Gott. Die Unterordnung des Menschen unter die verborgene Kraft macht alles erträglich und angenehm. Die Forderungen der Natur, d. h. der freien vernünftigen Seele sind identisch mit dem Willen Gottes. Je näher einer Gott ist, desto glücklicher und friedlicher ist er, dies heißt: leben nach der Natur... Die Hingabe in den Willen Gottes ist das Fundament des inneren Lebens, die Grundlage des höchsten Glückes. Die Freude ist die Blüte des menschlichen Lebens, das Hauptziel aller Taten; alle Werke eines jeden Menschen sind darauf gerichtet.

Prof. Dr. Dariana Blochyn, ein Mitglied des wissenschaftlichen Skovoroda-Zentrums in Perejaslav-Chmelnysk:

Unter den ideellen Wesen in der menschlichen Persönlichkeit ist am stärksten das göttliche Wesen ausgeprägt. Der Mensch ist ein Mikrokosmos. Nur durch Selbsterkenntnis können wir die Welt erkennen und uns Gott nähern. Darin liegt das Glück, und das Glück ist das Ziel unseres Lebens. Etwas Kleines zu erreichen, hat Gott leicht gemacht, etwas Großes unnötig. „Begnüge dich mit Wenigem“ - das war ein Lebensmotto Skovorodas; er selbst verwirklichte seine Lehre konsequent im täglichen Leben...

Das Herz ist ein Abgrund von Gedanken und Wünschen. Der Wert des Unbewussten ist größer als der des Bewusstseins.

Bei Skovoroda ist das Herz so tief wie ein „Abgrund“: es besteht aus „richtiger“, „unbewusst seelischer“ und „bewusster“ Oberfläche (intellektueller Oberfläche), welche die „Quelle aller Gedanken“ ist; das Herz ist die Wurzel des ganzen Lebens des Menschen. Mit seinen Gedanken kommt Skovoroda nahe zum Begriff „Unterbewusstsein“. Er schreibt: „Der Mensch besteht nicht nur aus seinem Leib und Blut, sondern aus seinen Gedanken und seinem Herz“, „...unsere Gedanken wachsen im Herzen“, aber „...die herzliche Welt übertrifft den Verstand (die Vernunft)“.. Er strebte zum Einvernehmen zwischen Herz und Verstand...

Er kultivierte die Idee der Gleichheit und Brüderlichkeit wie Rousseau, die auf christlich-ethischen Grundlage basierte. Aber Skovoroda lehnte die Idee der Gleichheit ab und setzte die Idee der Gerechtigkeit. Er legte sie bildlich dar: „Gott gleicht einem großen Brunnen, der die verschiedenen Gefäße ihrem Fassungsvermögen gemäß mit Wasser füllt.... Das kleinere Gefäß hat weniger, aber es gleicht dem größeren darin, dass es ebenfalls voll ist“

Er wanderte und suchte das Glück in verschiedenen westeuropäischen Ländern, war sogar in den Zarenpalästen, fand es jedoch auch dort nicht und kam zur Schlussfolgerung, dass man das Glück nur in sich selbst, in der Heimat, aber nicht in der Fremde finden kann.

Die Theorie Skovorodas über das Glück ist richtig und progressiv. „Dank sei dem Seligen Gott, welcher das Notwendige leicht und das Schwere unnötig gemacht hat!“ Das Glück kann man haben ohne Reichtum, ohne Beruf und Karriere in der Gesellschaft, das Glück liegt in den Händen jedes Menschen.

Die Theorie Skovorodas über „übereinstimmende Arbeit“ kann den Menschen das Glück geben.

Die menschliche Weisheit besteht in der Selbstvertiefung, in der Selbsterkenntnis und mit ihr kann man Gott näher kommen. Darin besteht das Glück als Ziel des Lebens. Um sich selbst zu erkennen, braucht man weder Reichtum, noch Ruhm, noch eine Stellung in der Gesellschaft: „Begnügt euch mit dem Wenigen“ – das war das Lebensmotto von H. Skovoroda. Vor allem die innere Würde des Menschen, die ihn erst zum „echten Menschen“ macht, war für ihn von Bedeutung. In sich selbst nach dem „wahren Menschen“, nach einem Menschen mit dem edlen Herz, mit reiner Seele und heller Vernunft zu suchen – zu all dem rief Skovoroda auf.

Ivan Mirtschuk, ein ukrainischer Philosoph, Historiker der Kultur:

Skovorodas Hauptwerke, in der Form sokratischer Dialoge verfasst, deuten darauf hin, dass ein tiefer Anthropologismus die Grundlage seines philosophischen Denkens bildet. Der Mensch selbst ist danach der Schlüssel zur Lösung aller wichtigsten Probleme und Rätsel des Lebens, die bloß auf dem Wege der Selbsterkenntnis gelöst werden können...

Skovoroda will dem Körper keinen Wert beimessen und seine ganze Aufmerksamkeit nur auf das Geistige richten. Die Vergeistigung des eigenen „Ich“ kann man als die zweite Geburt des Menschen betrachten.

Das Theoretische, also Selbsterkenntnis und auf deren Grund Erkenntnis der Wahrheit hat nur dann Daseinsberechtigung, wenn es mit dem Moralpraktischen eng verwachsen ist. Das Wesen des Menschen erschöpft sich nicht in rein theoretischer Wahrheit, sondern verlangt in erster Linie nach Betätigung des Herzens und des Willens... „Unser höchster Wunsch besteht darin, glücklich zu sein“... Wenn wir unser Glück anstreben, müssen wir die eigene Natur durch Selbsterkenntnis erkennen lernen und dementsprechend leben. Jede Tätigkeit ist leicht und süß, wenn sie uns angeboren ist... Das Glück besteht darin, nur das zu tun, wozu man Neigung und Berufung fühlt, denn nur so lebt man in Eintracht mit der Natur oder in Frieden mit Gott. Selbsterkenntnis und auf Grund dieser die Erkenntnis von Welt und Gott, weiterhin die Gestaltung des praktischen Lebens im Einvernehmen mit den angeborenen Anlagen, also mit der Natur oder Gott – das sind die wichtigsten Bausteine der Weltanschauung Skovorodas.

Wolodymyr Janiw, ein Wissenschaftler, Psychologe und Publizist:

Unzeitgemäß für sein Zeitalter und seine Zeitgenossen - seiner Epoche vorausseilend - ist er zeitlos geworden, und bis auf den heutigen Tag aktuell geblieben. Keines seiner Werke erschien zu seinen Lebzeiten, weil sie sowohl für das zaristische Rußland, unter dessen Zwangsherrschaft sich damals die Ukraine befand, als auch für die erstarrte Orthodoxie, zu freimütig und zu freidenkend, zu fortschrittlich waren. Aber die Werke sind den Nachkommen in handschriftlichen Kopien erhalten geblieben - ein Beweis dafür, in welchem Maße sie von der ukrainischen Umgebung des Denkers geschätzt wurden. Er selbst identifizierte sich mit dem Volk, er fühlte sich verpflichtet, den breitesten Volksschichten zu dienen

Sein Freund und Schüler **Mycheilo Kovalinskyj** widmete ihm in seiner Biographie einen Nachruf: „Du Sucher der Wahrheit, du geistiger Gotteslehrer, du in Verstand und Leben Weiser, du Freund der Einfachheit und Freiheit, du aufrichtiger Freund, ohne Schmeichelei, du immer Zufriedener, du hast erreicht in der Höhe die

Erkenntnis der Wissenschaft und den Geist der Natur. Du würdiges Vorbild für alle Herzen, Skovoroda“.

Msgr. Jean Rupp, ein Geistlicher und Diplomat der römisch-katholischen Kirche:

Die Menschen von heute, wie auch die von gestern, müssen Gott dafür danken, dass er sie erschaffen hat. Aber auch der Ukraine sollten wir dafür dankbar sein, dass sie der Menschheit und dem Christentum Skovoroda geschenkt hat.